

İzlen/Syllabus

Dersin adı:	Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Toplum	Dersin işleniş biçimi:	14 Hafta, Çevrimiçi ders (28 saat)
Eğitmenin adı:	Ezgi Sarıtaş Melek Zorlu İlkay Kaya Merve Diltemiz Evun Okumuş Hülya Dinçer Hülya Kendir Özlem Şendeniz Hande Dönmez Fatma Sönmez Deniz Parlak Didem Dayı	Dersin günü:	Perşembe 18.00 CET / 19:00 UTC+3
Moderatör:	Aslı Kayhan	Dersin dili:	Turkish/Türkçe
Ders sağlayıcı:	Freie Universität Berlin	Sertifika sağlayan:	Freie Universität Berlin (10 ECTS)
Katılımcı sayısı (asgari):	5	Katılımcı sayısı (azami):	40

Bu ders Bayreuth Üniversitesi Dijital ve Görsel-İşitsel Medya Kürsü’sü tarafından desteklenmektedir.

Dersin Tanımı

Toplumsal cinsiyet kamusal alana, sosyal politikaya, emek süreçlerine özetle hayatımızın her alanına etki eder. Bu ders, toplumdaki bu etkiler hakkında kritik soruları araştıran ve disiplinler arası bir akademik alan olan Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarına eleştirel bir genel bakış sunar. Dersin temel amacı, katılımcıları Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları alanındaki temel konularla, sorularla ve güncel tartışmalarla tanıştırmaktır. Bu kapsamda, Türkiye toplumunun çeşitli alanlarında, günlük yaşamda, eğitimde, işyerinde ve evde toplumsal cinsiyetin sınıf, ırk, etnisite, cinsellik ve yaş ile kesiştiği olgular değerlendirilecektir. Ders boyunca kadın ve LGBTIQ + aktivizmi, eğitim, beden, feminizm, sınıf, etnisite, milliyetçilik, hukuk, İslam, medya, eleştirel erkeklik çalışmaları, insan hakları, otoriterlik, cinsellik, aile, kamusal alan, hafıza ve sinema başlıkları toplumsal cinsiyet bağlamında tartışılacaktır.

Dersin Amaçları

Bu dersi tamamlayan katılımcılar, cinsiyetin toplumdaki rolü hakkında bilgi edinecek; kadın, LGBTİ+ ve toplumsal cinsiyet araştırmalarına dair eleştirel perspektifi akademik, kişisel ve mesleki yaşamlarında uygulayabilecek ve bu alandaki ileri düzey derslere katılabilmek için gerekli donanıma sahip olacaklardır. Katılımcıların dersi tamamladıktan sonra şunları yapabilmeleri hedeflenmektedir:

- Toplumsal cinsiyetle ilgili konuları ve tartışmaları, heteronormatif olmayan bir perspektifle özellikle Türkiye toplumu ile ilgili olarak araştırabilmek,
- Cinsiyet, ırk, sınıf, cinsellik, yaş, din, kültür ve ulusun kesişimleri aracılığıyla günlük hayatımızı şekillendirdiği alanları açıklayabilmek,
- Güç, ayrıcalık ve baskı sistemlerinin bireyler ve toplulukların üyeleri olarak deneyimlerimizi nasıl şekillendirdiğini tartışabilmek,
- Tarihsel ve güncel toplumsal cinsiyet araştırmalarındaki temel teorik tartışmaları içeren eleştirel bir kelime dağarcığı geliştirmek,
- Kütüphane araştırması ve becerileri ile argüman geliştirme ve akademik referans verme yoluyla araştırma okuryazarlığı edinmek.

Dersin Gereklilikleri

Dersin unsurları:

- Derse katılım, film/video önerileri
- Forum
- 1 Final Ödevi

Dersin final notu (10 ECTS) aşağıdaki ölçütlere göre belirlenecektir:

- **Sorumluluk 1 - Derse katılma (%10):** Katılımcıların ders okumalarını takip etmeleri ve tartışmalara aktif katılımları beklenmektedir.
- **Sorumluluk 2 – Haftalık okumalar (%30):** Moodle’da ekli olan okumaları haftalık olarak takip etmek ve birlikte okuma pratiği için yorum ve sorular eklemek
- **Sorumluluk 3 (%20):** Dersin konusu ile ilgili bir film, video, resim ya da müzik bulup katılımcılara önerme ve son hafta düzenlenecek forum tartışmasına katkı sunma
- **Sorumluluk 4 (%40):** Final Ödevi (1500-2000 kelime aralığında bir final ödevi hazırlama)

Dersin Ana Hatları:

Hafta 1	Temel Kavramlara Giriş / Ezgi Sarıtaş
Hafta 2	Feminizmin Öznesi Kimdir? / Melek Zorlu
Hafta 3	Türkiye’de kadınların 100 yılı / İlkay Kara
Hafta 4	Türkiye’de LGBTİ+’ların Durumu / Merve Diltemiz Mol
Hafta 5	Yaşlılık/Yaşçılık Baskısı Kadın Bedenin Cinsellikle Denetlenmesi / Evun Okumuş
Hafta 6	İnsan Hakları, Hesap Verebilirlik ve Onarım: Toplumsal Cinsiyet Perspektifi / Hülya Dinçer
Hafta 7	Savaş Karşıtı Hareketler ve Kadın ve LGBTİ+ Hareketleri / Hülya Kendir
Hafta 8	Kadın hareketi ve çevre hareketi / Özlem Şendeniz
Hafta 9	Gıda, alternatif üretim/tüketim ve toplumsal cinsiyet / Hande Dönmez
Hafta 10	Afet ve Toplumsal Cinsiyet / Aslı Kayhan
Hafta 11	İslam ve Toplumsal Cinsiyet / Deniz Parlak
Hafta 12	Basının Milliyeti ve Cinsiyeti: Kürt Kadın Gazeteciliği / Fatma Sönmez
Hafta 13	Türkiye’de Feminist Sanat / Didem Dayı
Hafta 14	Forum: Atılacak Diğer Adımlar

Haftalık Plan ve Okuma Listesi**Hafta 1: Temel Kavramlara Giriş / Ezgi Sarıtaş**

Bu dersin amacı ataerki, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik kavramlarına genel bir giriş yapmaktır. Toplumsal cinsiyet kavramının feminist ve queer siyaset ve kuram ışığında gelişimi, kavramın farklı anlayış ve uygulamaları, güncel tartışmalar çerçevesinde ele alınacak. Feminist, trans ve queer eleştirinin araçlarından faydalanarak, ikili cinsiyet sisteminin tarihsel olarak ortaya çıkışını ve normalleşmesi tartışmaya açılacak.

Okuma materyalleri:

- Hines, Sally (2019), Toplumsal Cinsiyet Akışkan mıdır? 21. Yüzyıl için bir Rehber İstanbul: Hep Kitap
- Rose, Sonya (2018), Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir? İstanbul: Can. 15-80.

Hafta 2: Feminizmin Öznesi Kimdir? / Melek Zorlu

Bu ders, feminist özne tartışmasının izini sürerek güncel bir feminist politika tartışması yürütmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda farklılıklara rağmen beraber politika yürütebilmenin olanakları, queer teorisinin açtığı alanlar, trans-dışlayıcı feminizm tartışmalarının feminist politikaya etkileri gibi konulara değinilecektir.

Okuma materyalleri:

- Gülnur Acar Savran, Nükhet Sirman (Mart 2019), Feminist Özne Mümkün mü?, <https://catlakzemin.com/feminist-ozne-mumkun-mu/>
- Bilal, Beyza, Gürsoy İlksen, Batur İpek, Sakarya Nuray(2020), "Transfeminizm Dile Gelince: "Her Şeyimiz Tamamdı Sanki, Bir Bizdik Noksan!", F. Saygılıgil ve N. Berber (der.) Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Feminizm (cilt 10) içinde İstanbul: İletişim. 198- 215

Hafta 3: Türkiye'de kadınların 100 yılı /İlkay Kara

Bu derste, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık tarihinde kadın hareketi ve feminist hareket ele alınacaktır. Hareketlerin temel siyasi yönelimleri, talepleri, itirazları ve örgütsel biçimleri tarihsel bir perspektifte gözden geçirilecektir.

Okuma materyalleri:

- Kılıç, Zülal (1998): "Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış" Ayşe Berktaş Hacımırzaoglu (ed) 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 347-360.
- Zihnioğlu, Yaprak (2009): "Kadın Kurtuluş Hareketinin Siyasal İdeolojiler Boyunca Seyri", Ömer Laçiner (ed) Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cilt-9) içinde, İstanbul: İletişim Yayınları. 805-817.

Hafta 4: Türkiye’de LGBTİ+’ların Durumu - Merve Diltemiz Mol

Bu dersin amacı, Türkiye’de LGBTİ+ topluluğunun yaşadığı güncel sorunları, insan hakları ihlallerini ve bunlara karşı yürütülen örgütlü ve bireysel mücadele deneyimlerini ele almaktır. Bunu yaparken, LGBTİ+ haklarına ilişkin genel bir perspektif sunulacak, Türkiye’de LGBTİ+ hareketinin gelişimi, toplumsal hareketler bağlamında ele alınacaktır.

Okuma materyalleri:

- Diltemiz-Mol, M. (2018). “Türkiye’de LGBTİ Olmak”, Ayrımcılığın Yüzleri. Doğanay, Ü. Doğanay (ed.) Ankara: Kapasite Geliştirme Derneği. 145-55.

Hafta 5: Yaşlılık/Yaşçılık Baskısı Kadın Bedenin Cinsellikle Denetlenmesi / Evun Okumuş

Patriyarkal sistemde biyo-iktidar mekanizmaları kadınların ve LGBTİ+’ların bedenleri üzerindeki tasarruflarını yok eden ve baskılayan süreçler içerir. Bu çerçevede ışığında, bu derste, ataerkil bir toplumda erkeklerin rahatı için erkek zihninin kadın bedeni ve LGBTİ+’ları nasıl kontrol ettiğine dair feminist eleştirilere odaklanılacaktır.

Ageism, İngiliz edebiyatında daha çok yaşlılara yönelik önyargıları ve ayrımcı uygulamaları anlatmak için kullanılsa da bazı kaynaklarda gençlere ve çocuklara yönelik ayrımcı uygulamaları anlatmak için de kullanılmıştır. Bu derste kadınlar ve LGBTİ+’lar için yaş ayrımcılığı ve yaşa dayalı cinsel baskı sorunları tartışılacaktır.

Okuma materyalleri:

- Kristeva, J., (2004). Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Bir Deneme, çev. N. Tural. İstanbul: Ayrıntı.
- Rowbotham, S., (1998). Kadın Bilinci, Erkek Dünyası, çev. Ş. Alpagut. İstanbul: Payel.

Hafta 6: İnsan Hakları, Hesap Verebilirlik ve Onarım: Toplumsal Cinsiyet Perspektifi / Hülya Dinçer

Bu ders, uluslararası insan hakları rejiminin evrimini toplumsal cinsiyet perspektifinden eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kamu/özel ayrımının uluslararası insan hakları hukuku açısından sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İnsan hakları belgeleri ile hesap verebilirlik ve tazminat mekanizmalarına ilişkin incelemeden yola çıkarak, tarihsel olarak kadınları ve LGBTİ+’ları şiddete karşı yasal korumadan dışlayan suç, ihlal ve zarar kategorilerinin toplumsal cinsiyete dayalı tanımlarını sorgulamayı amaçlıyor.

Okuma materyalleri:

- Dinçer, Hülya (2014), ‘Geçiş Dönemi Adaleti ve Toplumsal Cinsiyet: Kimin için Adalet, Kimin Hakikati?’, GSÜHFD, Cilt: 13, Sayı:1 Ocak 2014. 227-260 - [link](#)
- Berktaş, Fatmagül (2003) , “Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni bir Açılım”, Tarihin Cinsiyeti, İstanbul : Metis Yayınları. 35-65.
- Çağlar Fatma İrem (2019), “Feminist Perspektiften İnsan Hakları”, HFSA - [link](#)

Hafta 7: Savaş Karşıtı Hareketler ve Kadın ve LGBTİ+ Hareketleri / Hülya Kendir

Bu derste savaş karşıtı hareketler /barış hareketleri ile kadın ve LGBTİ+ hareketlerinin kesişim noktaları çerçevesinde, Türkiye’de bu hareketlerin ortaklaşan mücadeleleri ve örgütlenmelerinin tartışılması amaçlanmaktadır.

Okuma materyalleri:

- Eralp, Feride (2020). “Barış Talebi Feminist Bir Talep midir? BİKG Deneyimi İçinden Yakın Tarihe Bir Bakış”. F. Saygılıgil ve N. Berber (der.) Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Feminizm (cilt 10) içinde. İstanbul: İletişim. 302-312
- Çağlayan, Handan (2021, 7 Mart). “Kürt Kadın Hareketi ve Feminist Hareketin Deneyimleri Bağlamında Barış Talebi”. Demos. - [link](#)
- Fahrioglu, Ferda (2023). Beyaz Tülbent. 100 Sene 100 Nesne. - [link](#)
- Kaos GL (2021, 1 Eylül). Kaos GL Dergisinden Barış Yazıları, 1 Eylül Dünya Barış Günü’nde Kaos GL dergi arşivinden 10 yazı: Barış hemen şimdi! Kaos GL. - [link](#)
- Ögünç, Pınar (2013). Asker Doğmayanlar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı.
- Cockburn, Cynthia (2009). Buradan Baktığımızda, Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi, çev. F. Özlen. İstanbul: Metis.

Hafta 8: Kadın hareketi ve çevre hareketi / Özlem Şendeniz

Bu derste kadın hareketi ve çevre hareketinin kesişimine, Türkiye taşrasından saha örneklerine odaklanılacaktır. Derste merkezi teorik tartışmalar ve yerel deneyimlerin birlikte tartışılması amaçlanmaktadır.

Okuma materyalleri:

- Haraway, Donna (2022) “Antroposen, Kapitalosen, Plantasyonosen, Chthulusen: Akrabalıklar Kurmak”
- D. Bayındır ve M.Yıldırım (der), Ekoloji Bir Arada Yaşamın Geleceği içinde. İstanbul: Tellekt. 195-207.
- Yavuz, Şahinde ve Şendeniz, Özlem (2013) “HES Direnişlerinde Kadınların Deneyimleri: Fındıklı Örneği” Fe Dergi 5, No. 1. 43-58. - [link](#)

Hafta 9: Gıda, alternatif üretim/tüketim ve toplumsal cinsiyet/ Hande Dönmez

Toprak doğurgandır. Kadınlar tohum toplar. Erkek adam et yer. Vegan ve vejeteryan erkeklerin daha az erkeksi algılandığı algısı içinde bulunduğumuz on yılda dahi yaygın olarak kabul görüyor , öte yandan veganlığı yaygınlaştırmaya çalışan hayvan hakları örgütlüğü kadınların tahakkümünü ve tecavüz kültürünü yeniden üretiyor . öte yandan kapitalizm üretim ağlarına alternatif gösterilen dayanışma ekonomisinin önemli bir parçası olan kadın kooperatifleri çoğunlukla gıda ve el işleri alanlarına kısıtlayarak heteronormatif cinsiyet ağlarını yeniden üretiyor (Yaman, 2000), ekolojik ürünleri kadınlar daha çok tüketiyor çünkü beslenme meselesi sınıf ve kültürel sermaye değişse de kadının/annenin rolü olarak kalmaya devam ediyor (Soysal-Al, 2020). Bu seminerin amacı yediğimiz içtiğimiz şeylerin üretim, tüketim ve dağıtımının cinsiyetli hallerini düşünmek.

Okuma materyalleri:

Okumalardan herhangi 2 tanesini seçebilirsiniz.

- Calvario, Rita & Desmaris, Aurélie (2023), “Gıda egemenliğinin feminist boyutları: La Via Campesina’nın politikalarından görüşler” - [link](#)
- Yaman, Melda (2020). Kooperatifler ve “Dayanışma Ekonomileri” Ataerkil İlişkilere Alternatif mi? içinde Yaşamı Örgütleyen Deneyimler Özlem S. Işıl & Selma Değirmenci (der), İstanbul: NotaBene. 13-37.
- Kurtege-Sefer, Bengü (2022), “Tohum Toplayan Kadınlar Söylemini Yeniden Düşünmek: Kadın Kooperatifinde Tohum Toplamayı Reddeden Kadınlar Ve Kamu Kurumlarının Kadınlara Yaklaşımı”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 25:3. 377-396
- Soysal-Al, İrem (2020). “Kolektif Ekolojik Tüketici İnisiyatiflerinin Alternatif Dayanışma Ağı ve Dönüşürken/Dönüştürürken Kadın Üretici Örgütlenmeleri” Özlem S. Işıl & Selma Değirmenci (der.), Yaşamı Örgütleyen Deneyimler içinde, İstanbul: NotaBene. 197-235

Hafta 10: Afet ve Toplumsal Cinsiyet / Aslı Kayhan

Bu derste afetlerin öncesi ve sonrasındaki kriz yönetimlerinde ve planlamalarda kadın ve LGBTİ+ ların yaşadıkları sorunları, teorik tartışmaları ve deneyimlere dayanarak hazırlanan raporları izleyerek tartışacağız. 6 Şubat 2023 Türkiye’nin 11 ilinde gerçekleşen deprem tartışmamızın odağında olacaktır.

Okuma materyalleri:

- Dedeoğlu N. (2011). “Van Depremi’nden alınacak dersler”. Toplum ve Hekim, 26 (5): 378-382.
- TİHV, Antep, Maraş, Hatay ve Malatya Merkezli Depremler Sonrasında 6 -7 Şubat 2023 Tarihleri Arasında Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Raporu
- Ünür, E. (2021). AFET YÖNETİMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ:
- DOĞAL AFETLERDE CİNSİYETE DAYALI ZARAR GÖREBİLİRLİK FARKI. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 351-381.
- Göçer, Atalay (2023). DEPREM SONRASI GEÇİCİ BARINMA MEKANLARI
- DİYARBAKIR’DA DEPREMDEN HAYATTA KALAN LGBTİ+’LAR, Keskesor Amed LGBTİ+ Oluşumu Barış için Kültürel Araştırmalar Derneği. <https://bianet.org/haber/depremden-hayatta-kalan-lgbti-lar-raporu-yayinlandi-275492>
- Eşik Eşitlik İçin Kadın Platformu (Mart 2023), 6 Şubat 2023 Depremleri Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısından Geleceğe Notlar. <https://esik.org.tr>

Hafta 11: İslam ve Toplumsal Cinsiyet / Deniz Parlak

Din ve toplumsal cinsiyet, Müslüman feminizm, güncel politik iklimde kadınlara ve LGBT+ bireylere yönelik söylem ve pratiklere feminist bakış.

Okuma materyalleri:

- Şefkatli Tuksal, Hidayet (2020). "Türkiye’de Feminizm Tartışmaları", F. Saygılıgil ve N. Berber (der.) Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Feminizm (cilt 10) içinde. İstanbul: İletişim. 216-238.
- Akınerdem, Feyza (2012). "Dindar Kadınlar ve Feminizm", İstanbul Amargi Feminizm Tartışmaları içinde, İstanbul: Ezgi Matbaası. 83-120.
- Kütük-Kuriş, Merve (2020). "İslami Feminizm(ler)in İmkan ve Sınırları", Feminizmin Yerleşmesi içinde, (ed). Edibenur Üner, İstanbul: Havle Kadın ve İsveç Sverige. 38-48.

Hafta 12: Basının Milliyeti ve Cinsiyeti: Kürt Kadın Gazeteciliği / Fatma Sönmez

Bu derste, Kürt siyasal hareketinin kitleselleşmeye başladığı 1990-2001 yılları arası Kürt basın tarihinin en önemli aşamalarından biri olan günlük gazete deneyimi içerisinde Kürt kadın gazetecilerinin varoluş süreci üzerinde durulacaktır.

Okuma materyalleri:

- Handan Çağlayan (2006), Feminist Perspektiften Kürt Kadın Kimliği Üzerine Niteliksel Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Fatma Sönmez, (2018), "Bir Gazeteci, Kürt Kadın Aktivist ve Siyasetçi olarak Gültan Kışanak", Y. Çakmak & T. Sur, (der) Kürt Tarihi ve Siyasetinden Portreler içinde. İstanbul: İletişim. 381-394.

Hafta 13: Türkiye’de Feminist Sanat / Didem Dayı

Bu dersin amacı feminist sanatın Türkiye'deki gelişimine ve günümüze kadar geçirdiği aşamalara göz atmaktır.

Okuma materyalleri:

- Antmen, Ahu (2014). "Çağdaş Sanat Öncülerinin Kimlikleri Neden Pembe?", Kimlikli bedenler: sanat, kimlik, cinsiyet. İstanbul: Sel. 109,142.
- Antmen Ahu, (2012), "Cinsiyetli kültür, cinsiyetli sanat :1970’lerden 1980’lere Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın sanatçılar." Toplum ve Bilim. Sayı: 125, 63-88.

Hafta 14: Forum: Atılacak Diğer Adımlar

Dönemin son haftasında tüm öğrenci ve dersin yürütücülerinin katılımıyla bir forum düzenlenecektir. Ders boyunca tartışılan konular ve temalar ışığında Türkiye’ye odaklanarak toplumsal cinsiyet üzerine açık bir tartışma yapılacaktır.